

PEDAGOŠKO GRADIVO

Matija Solce

Tjulenj

3+

LAPONSKE POVEDKE V GLASBI IN PAPIRJU,
TRAJANJE 55 MIN

PREMIERA VELIKI ODER LGL

16. NOVEMBER 2019

PRIPRAVILA **TJAŠA BERTONCELJ**

LUTKOVNO GLEDALIŠČE L JUBLJANA KREKOV TRG 2, 1000 L JUBLJANA

T 01 3000 982 / 080 20 04 E BLGAJNA@LGL.SI WWW.LGL.SI

Priprava na ogled

Ste pripravljeni na raziskovanje? V predstavi Tjulenj bomo skupaj s pomočjo joika potovali po severu. Pa znate joikati?

Kaj sploh je joik?

Joik je nekaj edinstvenega. Joik so pesmi, ki se ne pojejo, ampak joikajo. Vsak joik je namenjen odražanju osebe, stvari, dogodka ali kraja. To ne pomeni, da gre za pesem o osebi, ampak joik poskuša prenesti »bistvo« te osebe ali stvari v pesem. Joikanje je ta oseba, ni posebno petje o tej osebi. Joik prikličo osebo, stvar in dogodek in jih s tem oživi.

Poslušanje posnetka Sofie Jannok. Premislek, kateri joik odraža (katero žival, dogodek, osebo, predmet, kraj, stvar).

<https://www.youtube.com/watch?v=aPqKAuzoOtk>. To je joik vetra.

In tako, kot razumejo Samiji »čaranje« s pomočjo joika, ustvarjalci predstave *Tjulenj* razumejo čaranje s pomočjo papirja, luči in igrivih glasbenih kompozicij. Iz papirnate krajine na velikem odru bo vzniknilo življenje v spreminjajočih se oblikah. V igro podob in zvokov se bodo ulovili vtisi naravnega in prvinskega življenja: atmosfere severnega sija, dinamične scene lova na jelene, zvoki theremina in kompozicije večglasnega petja. Vanjo vstopa tudi moderna civilizacija, ki ta svet ogroža. Tam, kjer se danes razprostirajo mesta, so nekoč namreč drseli v morje ledeniki. Kjer se danes gnetejo trume avtomobilov, so nekoč na sever bežale črede losov, ki so jim sledili Laponci.

LAPONCI

Na obrobju sodobne civilizacije je še vedno mogoče najti skupine ljudi, ki s svojim načinom življenja ohranjajo povezave z generacijami preteklih stoletij ter globoko spoštovanje in navezanost na naravo. Takšno avtohtono ljudstvo so Samiji ali Laponci, ki so v številnih delih Skandinavije ohranili svoj lovski in nomadski način življenja. Pastirji s šotori »lavvu« še dandanes sledijo severnim jelenom pri njihovih selitvah, vendar slednjim dopuščajo, da jim pot narekujejo njihove navade in potrebe. Jeleni ostajajo pomemben simbol njihove identitete in še vedno jim na svojevrsten način pristrižejo del ušesa.

Pred ogledom predstave si preberite »*Severni sij*« iz *Laponskih pripovedk* avtorja Roberta Crotteta.

Pogovor o pripovedki o severnem siju.

Po ogledu predstave

- Skupaj si oglejte gledališki list.
- Poglejte, kako je na njem videti Laponska.
- Ste si zapomnili kakšno laponsko besedo?
- Na zadnji strani je narisana boben. Kaj menite, da predstavlja? Kako vam je bila všeč predstava?
- Kaj se vam je najbolj vtisnilo v spomin?
- Ali vas je kaj pri predstavi zmotilo?
- Ali česa niste razumeli?
- Kaj so raziskovalci raziskovali?
- Katere živali so se pojavile?
- Na kakšen način so raziskovali?
- Kaj je bilo na odru na začetku?
- Kaj je bilo na odru na koncu?
- Kakšno vlogo ima v predstavi bager?
- Opišite, kakšen odnos je bil v predstavi vzpostavljen do narave.
- Kakšno je glavno sporočilo predstave? O čem govori predstava?
- Kako je v predstavi prikazan odnos med tjušnjem in človekom?
- Kakšen odnos ima naša družba do narave?
- Kakšen odnos imate sami do narave?
- Ali mislite, da je narava enakovredna človeku?
- Ali poznate kakšno ljudstvo, ki ima drugačne navade od naših?
- Ste se v predstavi naučili kakšno laponsko besedo? Se je še spomnite?
- Podrobneje spoznajite Laponce in njihovo kulturo. Pogovarjajte se o njih.

Diskriminacija in izkoriščanje narave

Bogata kulturna in naravna dediščina Laponcev je bila stoletja izpostavljena diskriminaciji in represiji ter vse močnejšemu potiskanju na sever. Še danes se spoprijemajo s težavami, ki so posledica njihovega naravnega okolja ter načina življenja in poseganja vanj.

Preberemo citat o Laponcih Roberta Crotteta iz Laponskih pripovedi:

»Nikoli niso bili vojščaki in zato so jih njihovi sosede, ki so bili bolj bojeviti, potiskali zmeraj dlje proti severu, dokler niso prišli do obal Ledenege morja.«

Poglejte si, kje so Samiji živeli prej in kje živijo danes.

O NJIHOVEM JEZIKU

Laponščina je bila pogosto prezrt jezik, tudi laponska kultura uradno dolgo časa ni bila priznana.

Zaradi gradnje cest in železnic se krči njihovo naravno okolje, podirajo se drevesa.

- Kaj se vam porodi v mislih po slišanjem?
- Kaj mislite o stvareh, s katerimi so se Laponci soočali?

Pogovorimo se o avtohtonih prebivalcih.

Pogovorimo se o diskriminaciji.

Za okvir lahko vzamemo zakon o diskriminaciji: »Vsakdo je upravičen do uživanja vseh pravic in svoboščin, ki so razglašene s to Deklaracijo, ne glede na raso, barvo, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakršnokoli drugo okoliščino.«

- Ali v Sloveniji poznamo manjšine oz. skupine (glede na raso, barvo, spol, jezik, vero ...), ki so diskriminirane?

Laponci imajo naravo za sebi enakopravno, zato vanjo posegajo le za osnovno preživetje. Verjamejo, da moči duhov prežemajo vso naravo, iz česar izhajata globoko spoštovanje in navezanost na naravo.

Dandanes smo priča vse večjemu izkoriščanju narave in izčrpanju naravnih virov. Krčimo gozdove, izumirajo vrste, prihaja do erozije tal, onesnaževanja vode, nesmotrne uporabe kovin in materialov.

- Kateri odnos do narave vam je bližji?

Pogovor o izkoriščanju narave.

Na Laponskem je bilo posekanih veliko dreves zaradi infrastrukture. Drevesa čistijo zrak in vam pomagajo pri dihanju. Preprečujejo erozijo tal in so naravni odtok deževnice. Drevesa zagotavljajo gnezdišča, hrano in zavetje za ptice in ostale živali.

Za boljše okolje in počutje posadimo drevo. Od letnega časa je odvisno, ali v naravi naberemo plodove ali lahko kupimo že zrasle sadike.

Pogovor o umetnosti kot sredstvu za opozarjanje na družbene nepravilnosti.

Gledališče objekta in snovno gledališče

- Kateri material je bil večinoma uporabljen v predstavi *Tjulenj*?
- Ali vas je vsestranska uporaba papirja v predstavi presenetila?
- Ali ste pogrešali jasnejšo obliko lutk?
- Ali so bile v predstavi kakšne preobrazbe lutk? Ste opazili, da je iz zajca nastal volk? Itd.
- Kaj vse je nastalo iz papirja? Kako je bil v predstavi uporabljen papir?

... kot rekvizit (npr. zemljevid, veslo, pahljača),

... kot scenski element (npr. ledene plošče, ledeniki, severni sij, smučarska proga),

... kot kostum (npr. kapa),

... kot lutka (npr. ribe, lisica, zajci),

... kot glasbilo.

Kaj se je zgodilo z lutkami in liki, potem ko jih na odru niso več uporabljali? Zakaj mislite, da so bili odvrženi brez pravega odnosa?

V **gledališču objekta** neki vsakdanji predmet postavimo pred gledalca. Ta v igri z animatorjem oživi in postane odrski junak. Pri tem igrajo ključno vlogo lastnosti predmeta, fizične in uporabne ter simbolne. Naloga animatorja je, da najde gibanje, ki je v predmetu implicitno.

Bodite ustvarjalni in tudi vi iz papirja ustvarite predstavo.